

سیره علمای شیعه در سنت پیاده‌روی کربلا در اربعین

یک پژوهشگر دینی با بیان اینکه زیارت اربعین به صورت پیاده‌روی و مشایه، ذیل عناوین، توصیه‌ها و تاکیدات دینی حضرات معصومین در زمینه ترغیب به زیارت امام حسین(ع) قرار می‌گیرد...

یک پژوهشگر دینی با بیان اینکه زیارت اربعین به صورت پیاده‌روی و مشایه، ذیل عناوین، توصیه‌ها و تاکیدات دینی حضرات معصومین در زمینه ترغیب به زیارت امام حسین(ع) قرار می‌گیرد، گفت: علما تقید به این سنت یعنی زیارت مشایه داشته و به خصوص در عراق در ایام زیارتی از جمله اربعین، در این زمینه کوشا بوده‌اند.

حجت الاسلام محمدعلی نجفی کرمانشاهی، پژوهشگر پژوهشکده علامه طباطبایی(ره) هر ساله در ماه صفر میلیون‌ها زائر مشتاق زیارت کربلای معلی از شهرهای مختلف عراق سنت زیارت به طریق پیاده‌روی اربعین (مشایه) را به سوی کربلا انجام می‌دهند. البته این امر منحصر به عراقی‌ها نیست و مردمان بسیاری از کشورهای مختلف از جمله ایران اسلامی با شور و علاقه در این همایش معنوی بین‌المللی شرکت می‌جویند. نظر به اینکه علمای اعلام بنیان‌گذار این سنت حسنه بوده‌اند، خبرنگار ایکنآ در رابطه با نقش و فعالیت علمای شیعه در این زمینه گفتگویی با حجت الاسلام محمدعلی نجفی کرمانشاهی، پژوهشگر پژوهشکده علامه طباطبایی(ره)، را انجام داده که از نظر شما خوانندگان و مخاطبان گرامی خواهد گذشت. ایکنآ- آیا سنت زیارت کربلای معلی به صورت پیاده‌روی، مبنای دینی دارد؟ نقش علما در زمینه زیارت مشایه به کربلا چگونه بوده است؟

نه تنها سیره متشرعه بر سنت پیاده‌روی زیارت وجود دارد که مبنای دینی ما در حجم قابل‌اعتنایی بر این امر تاکید کرده است. در سیره اهل بیت مثلا در سیره مبارک حضرت امام حسن مجتبی(ع) یا حضرت امام سجاد(ع) انجام سفر زیارتی و عبادی به صورت پیاده‌روی و مشایه، به شدت جریان دارد. کافی است فقط به احادیث مندرج در کامل‌الزیارات مرحوم ابن قولویه نگاهی بیندازیم تا اهمیت و ثواب وافر زیارت حضرت امام حسین(ع) را ملاحظه کنیم. طبعا یکی از مصادیق آن، همین زیارت اربعین به صورت پیاده‌روی خواهد بود که برای زوار اباعبدالله الحسین در این مسیر اجر فراوان و ثواب بیرون از حد شمارش مقدر شده است. از این رو زیارت اربعین به صورت پیاده‌روی و مشایه، ذیل عناوین، توصیه‌ها و تاکیدات دینی حضرات معصومین در زمینه ترغیب به زیارت امام حسین(ع) قرار می‌گیرد. به خصوص آن حدیثی که این زیارت را یکی از نشانه‌های مومنان و شیعیان دانسته است.

علما به علت گذران اوقات زندگی در انس با مباحث دینی و کلمات گهربار معصومین و نیز قرار داشتن حوزه‌های علمیه در اغلب ادوار در شهرهای مقدس، نسبت به امر زیارت معصومین(ع) بسیار اهتمام داشته‌اند و زیارت کربلای معلی یکی از بارزترین مصادیق این بحث است، اما به صورت خاص زیارت پیاده‌روی عتبات مقدس، چون امری مردمی، عمومی و فراگیر نبوده، در قرون قبل فقط در سیره علما جریان داشته است. یعنی به ندرت برخی شاهان و عده‌ای از مردم نیز با علما در زیارت‌هایی که به صورت پیاده‌روی به مشهد مقدس یا عتبات عالیات عراق یا مدینه منوره بوده، شرکت می‌کردند. ولی غالباً فقط علما تقید به این سنت یعنی زیارت مشایه داشته و به خصوص در عراق در ایام زیارتی از جمله اربعین، در این زمینه کوشا بوده‌اند. به صورت ویژه اگر بخواهم نام بیرم از یکی از اساتیدم، آیت‌الله شیخ محمدجعفر طیبسی، شنیدم که در سنت‌های پیاده‌روی کربلا در قرن دوازدهم یعنی در عصر افشاریه یا زندیه، علمای نجف شرکت می‌کردند و حتی عالمی با نام شیخ اسحاق خمیسی در یکی از این سفرها جان به جان آفرین تسلیم کرده و به دیدار موالیان معصوم خویش می‌شتابد. در عهد علامه بحرالعلوم نیز همین رویه را شاهدیم تا به زمان شیخ انصاری که فقیهی به شدت عابد و زاهد بوده می‌رسیم و در زمان مرجعیت ایشان یعنی تقریباً ۱۸۰ سال قبل قضیه زیارت مشایه توسط صنف علما، رونق بسیاری پیدا می‌کند، ولی با رحلت ایشان در سال ۱۲۸۱ ق، این امر مقداری دچار توقف، فترت و انقطاع می‌گردد که عوامل اجتماعی، سیاسی هم در آن دخیل بوده است.

علمای شیعه در آن روزگار نسبت به توقف یا محو سنن نیک اجتماعی که صبغه دینی دارد حساس بوده‌اند. در همین زمان هاست که می‌بینیم دو عالم ایرانی، یکی اهل لاریجان مازندران و دیگری اهل تهران مجدداً باعث احیای این سنت می‌شوند. البته باید توجه داشت که در زمان شیخ انصاری عمدتاً زیارت مشایه به کربلا، توسط علمای نجفی صورت می‌پذیرفته و این دو عالم هم از علمای ساکن نجف بوده‌اند. گزارش اقدام این دو در زنده نگاه داشتن و به تعبیر دقیق‌تر، احیای مجدد سنت زیارت مشایه به کربلای معلی را شیخ صدرالدین خوبی در کتاب «مراه الشرق یاد کرده است. او می‌نویسد که ملا علی خلیلی تهرانی و شیخ لطف‌الله لاریجانی این سنت حسنه متوقف شده را احیا نمودند. نکته جالب توجه اینک مثلاً شیخ لطف‌الله در سفرهای زیارتی خود همواره آثاری علمی نیز تولید می‌کرد که قاعدتاً این اقدام در استراحتگاه‌های میانه مسیر یا در زمان سکونت در کربلا بوده است؛ لذا نقش این دو عالم مهذب و زاهد، در استمرار این سنت خاص عبادی نباید مورد غفلت قرار گیرد. ایکنآ- اقدامات مرحوم محدث نوری در این زمینه مسبوق به سابقه بوده است؟ در دوران بعد از محدث نوری، وضعیت زیارت مشایه

اشاره خوبی به مرحوم نوری داشتید. الان در اذهان حتی برخی از اهل علم این مسئله نقش بسته که محدث نوری (متوفای ۱۳۳۰ ق) بنیان گذار پیاده روی مزبور است. در حالی که چنانکه بیان شد، این سنت یک سنت ریشه دار و کهن است، اما، چون مرحوم محدث نوری در زمینه این سنت اقدامات محسوسی را انجام دادند گمان می رود وی مبدع این نوع زیارت است و حال آنکه مرحوم لاریجانی، مرحوم تهرانی، مرحوم انصاری، مرحوم خمابسی و دیگران قبل از زمان مرحوم محدث مقید به این نوع زیارت بودند.

اوضاع سیاسی اجتماعی عراق بر اثر روی دادن وبای عام، نهضت مشروطه ایران و حوادث مرتبط با آن، آغاز جنگ جهانی اول و اشغال عراق توسط انگلیس، رخدادن ثوره العشرین، اخراج علمای ایرانی از عراق، و سپس روی کار آمدن حکومت پهلوی و کاهش رابطه ایرانیان با علمای نجف به علاوه عواملی دیگر، رو به کاهش نهاد. ولی از گزارش کتبی، چون سیاحت شرق آقانجفی قوچانی یا منابع دیگر، مشخص می شود که این سنت نیکو اگر در زمان هایی ضعیف می شده، ولی همواره جریان داشته است تا اینکه مصادف با عصر پهلوی دوم، در عراق، امثال آیت الله سیدمحمود شاهرودی در رونق بخشیدن به سنت زیارت مشایه فعالیت هایی ستودنی انجام دادند.

حتی تصاویر و عکس هایی از علمای شیعه در مسیر زیارت مشایه در این زمان، در دست است که یکی از معروف ترین آنها تصویر مرحوم آیت الله شیخ ابوتراب آل آقا کرمانشاهی است که البته گاهی تصویر ایشان در مسیر زیارت را با مرحوم میرزا جواد تبریزی اشتباه گرفته اند. با اخراج ایرانی ها در سال های منتهی به انقلاب، و فشار بر حوزه نجف و قتل و تبعید علما، اگر چه سنت یادشده از مسیر رایج نجف به کربلا تقریباً دچار افول شد، اما علما اجازه ندادند این سنت حسنه متروک شود و از مسیر دیگری که هم اکنون به «طریق العلما» معروف است به زیارت مشایه اقدام نمودند. الحمدلله بعد از سقوط صدام نیز شاهدیم که این حرکت به یک حرکت بین المللی تبدیل گشته و مایه عزت شیعه شده است.

گفت وگو از مژگان فرهنگیان